

ПОВІТРЯНЕ, КОСМІЧНЕ, ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО

DOI: 10.18372/2307-9061.61.16343

УДК 347(82)(045)

О. А. Гусар,

кандидат юридичних наук, доцент

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0005-7360>

К. Б. Текєджанова,

здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня

ПРАВОВА ПРИРОДА ВІДНОСИН В ГАЛУЗІ ЦИВІЛЬНОЇ АВІАЦІЇ

Національний авіаційний університет
проспект Любомира Гузара, 1, 03680, Київ, Україна
E-mail: nusar_oa@ukr.net

Мета: дослідити і проаналізувати частину публічних правових відносин, як окремої категорії, що виникають у галузі цивільної авіації, на предмет їх правової природи. **Методи дослідження:** дослідження ґрунтується на загальнонаукових методах, методах пізнання. **Методологічною базою є** об'єктивність та поєднання підходів критичного і конструктивного. **Результати:** визначено теоретичний зміст поняття «правова природа», обґрунтовано необхідність встановлення правової природи відносин у галузі цивільної авіації. Встановлено місце відносин у структурі публічного права. **Обговорення:** дослідження правової природи відносин у галузі цивільної авіації обумовлюється особливостями теоретичного осмислення їх змісту і сутності та визначення галузевої приналежності до публічного права. Констатовано, що суб'єкти правовідносин у цивільній авіації представляють собою систему, кожен із елементів якої взаємодіє у процесі виконання своїх функцій на різних рівнях, вони об'єднані спільною метою та сприяють всебічному розвитку та безпеці цивільної авіації.

Ключові слова: правова природа; правові відносини; суб'єкти правовідносин; цивільна авіація; повітряне право; повітряний простір; безпека авіації.

Постановка проблеми та її актуальність.

Дослідження змісту та видів відносин, що виникають у галузі цивільної авіації, на теренах наукових досліджень науковців з права зустрічається рідко. Наукові доробки відобразити правову природу різних суспільних явищ зустрічаємо багато. Однак у їх тлумаченні досить часто бракує формально логічної побудови викладення матеріалу, що не дозволяє коректно визначити проблематику наукового дослідження. Теоретичного осмислення особливостей правових відносин у галузі цивільної авіації розпочнемо з їх змісту і сутності та визначення галузевої приналежності до публічного права.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми.

Дослідження правових відносин у галузі цивільної авіації проводили такі науковці як Бичков А.С., Дараганова Н.В., Кузін С.Г., Костицький В.В., Козачок І.Я., Рижий В.І., Цимбалюк В.С., Філіппов А.В., Шереметьєва О.Ю. Однак питання правової природи цих відносин, структурних елементів, змісту, підстав виникнення і припинення цих відносин залишалися поза увагою. Доктринальною основою для дослідження цієї проблематики стали праці вчених адміністративного права Колпакова В.К., Мацелик Т.О., Сопілко І.М., Цимбалюка В.С.

Автори ставлять перед собою завдання дослідити правову природу відносин у галузі ци-

вільної авіації, розкрити зміст поняття «правова природа» та зміст відносин у галузі цивільної авіації, в контексті їх виникнення та трансформаційних процесів, як публічних правовідносин, а також дослідження їх структурних елементів, підстав їх виникнення, змін та припинення.

Метою статті є дослідження і аналіз частини публічних правових відносин, як окремої категорії, що виникають у галузі цивільної авіації, на предмет їх правової природи.

Виклад основного матеріалу. Правові відносини у галузі цивільної авіації розглядаються через призму діалектичних взаємозв'язків таких правових феноменів як концепція загальної категорії правовідносин, спеціальної категорії публічних правовідносин та концепції адміністративно – правових відносин і відносин повітряного права.

У своєму науковому дослідженні В. Колпаков зауважує «...що більшості дефініцій, які пропонуються, за правило бракує формально-логічної стрункості, яка забезпечується онтологічно точним відображенням ознак явища у гносеологічному вимірі». Науковець вважає, «...що поєднання слів «правова» і «природа» сприймається як даність у значенні «вийшов з права», а таке розуміння сутності поняття «правова природа» робить сумнівною адекватність його використання у науковому обігу. Таке, значною мірою вульгарістичне, розуміння змісту правової природи об'єкта дослідження виправдовує всі випадки, коли виявляється неспроможність коректно ідентифікувати наукове питання» [1].

Для прикладу можна навести позицію Т. Мацелик «щодо визначення правової природи суб'єкта адміністративного права, під якою розуміють сукупність характеристик, які відображають найважливіші його особливості [2, с. 65], а також І. Жаровської «щодо правової природи державної влади, ... яка виявляється у взаємодії влади з громадянським суспільством заради блага окремого члена суспільства на основі принципів свободи, рівності, справедливості, солідарності і добробуту, створення законного порядку та формального консенсусу, шляхом встановлення правил

поведінки, їх забезпечення засобами легального примусу» [3, с. 461].

Поділяючи думку В. Колпакова, який слушно наголошує на тому, що «... «правова природа» – це критерій (або засіб) юридичної ідентифікації. Встановлення правової природи починається з виявлення ознак явища, які дають підстави вважати його правовим [1].

Після чого за сукупністю ознак необхідно довести його належність до галузі, підгалузі, інституту, субінституту права. Тому, категорія «правова природа» корелюється з елементами системи права, що означає дослідити і встановити «правову природу» – це встановити приналежність явища до елементів системи права» [1].

Тому, Е. Комісарова вважає за необхідність досліджувати обставини, за якими виникає необхідність досліджувати правову природу того чи іншого явища і «...такими обставинами слід вважати, по-перше, перетин крос-понять у різних сферах права, по-друге, невирішеність питань про співвідношення нормативних актів різної галузевої приналежності, по-третє, необхідність визначення галузевої приналежності зовнішньоекономічних угод при вирішенні питання про те чи належать вони до публічного права або до міжнародного приватного права [4, с. 24].

Доречність дослідження правової природи відносин у галузі цивільної авіації обумовлюється особливостями теоретичного осмислення їх змісту і сутності та визначення галузевої приналежності.

Як своїх працях давньоримський юрист та державний діяч Гней Ульпіан дотримувався такої правової позиції, «що у природному праві «містяться» права і свободи особи, невід'ємно належні їй як біосоціальної істоті, які не можуть бути даровані державою, а тільки у силу визнання їх державою мають закріплюватися у конституції як суспільному договорі громадян між собою та громадянським суспільством і державою».

Розуміємо що, залежно від предмету та галузевої приналежності правовідносин, право поділяється на публічне і приватне. Однак, при розгляді права як системи, що включає структурні одиниці, спостерігається певна умовність поділу права на публічне і приватне.

Аналіз методологічних засад визначення правової основи відносин у сфері цивільної авіації починається з характеристики головних особливостей категорії відносин на – загально-теоретичному (універсальному) рівні, що здійснюються в рамках права. Тобто для дослідження сутності цих відносин за основу обирається варіант загального визначення правові відносини – це передбачені юридичною нормою суспільні відносини, які виражаються у взаємних юридичних правах і обов'язках суб'єктів права.

Правові відносини у галузі цивільної авіації – це є відносини, що регулюються нормами повітряного права. Так, В. Цимбалюк під «повітряним правом» розуміє «право, що регулює порядок виникнення, зміни і припинення суспільних відносин у галузі авіації». Науковець зазначає, що з точки зору системного підходу у правознавстві система повітряного права визначається із трьох складових: основного об'єкта (як визначного до безпосередніх об'єктів) повітряного права - повітряного простору; суб'єктів повітряного права (їх спеціальної суб'єктної правоздатності та дієздатності, суб'єктивної компетенції, функцій, повноважень, правового статусу); змісту суспільних відносин повітряного права (стосовно методів їх виникнення, здійснення, змінення та припинення) [5]. Автор, з точки зору юридико-догматичного підходу під загальним (родовим) предметом правовідносин повітряного права визначає повітряний простір. До загального предмету за об'єктно-суб'єктною ознакою конкретизує у трьох провідних складових предметах: 1) інтереси громадян у повітряному просторі та діяльність суміжних структур, пов'язаних із безпекою польотів різноманітних повітряних об'єктів; 2) інтереси суспільства у повітряному просторі; 3) інтереси держави у повітряному просторі.

Однак відносини в галузі цивільної авіації не обмежуються лише відносинами, що виникають з використанням повітряного простору. Дійсно, цивільна авіація – це галузь, що є складовою частиною транспортної системи країни, підприємства, установи та організації

якої незалежно від форми власності та підпорядкування володіють повітряними суднами та провадять діяльність, пов'язану з використанням повітряного простору. Цивільна авіація, як авіація загального призначення виконує всі види операцій, за виключенням регулярних повітряних сполучень та нерегулярних авіатранспортних перевезень за плату або по найму [6].

Тому будучи універсальним, повітряний транспорт здійснює цілий ряд робіт у специфічних сферах діяльності, необхідних для галузей економіки України, які не можуть виконати інші види транспорту

Поєднання транспортування і посередницької діяльності з надання транспортних послуг, управлінської і режимоутворюючої діяльності на авіаційному транспорті спричиняють виникнення транспортних правовідносин. До них відносяться майнові (цивільно-правові) відносини та управлінські (адміністративно-правові) відносини на повітряному транспорті, які складаються із матеріального і юридичного змісту.

Під матеріальним змістом правових відносин у галузі цивільної авіації розуміємо фактичну поведінку, яку правомочний суб'єкт може, а правозобов'язана сторона повинна здійснити. А під юридичним змістом правовідносин – зафіксовані у правових нормах суб'єктивні права та юридичні обов'язки сторін. У той же час, правовідносини в галузі цивільної авіації можуть виникати, змінюватися і припинятися на підставі юридичних фактів, до яких можна віднести юридичні акти, акти управління; правопорушення (норм адміністративного, цивільного, кримінального права, і т.п.) в сфері повітряного транспорту.

З цього слідує, що проблематика повітряного права розглядається і як інституція у провідних галузях права: адміністративному, цивільному та кримінальному так і низці комплексних галузей права, зокрема: екологічному, господарському, інформаційному, земельному.

Розробка теоретичних основ будь-якої галузі права й практичне застосування норм права не мисляться без врахування особливостей суб'єктного фактору, тобто реальних осіб, поведінка яких регулюється нормами права.

Відповідно для повного та об'єктивного розгляду природи суб'єктів у галузі цивільної

авіації, насамперед, необхідно з'ясувати зміст поняття «суб'єкт права». Так, Н. Алексєєв зазначав «...що єдиного загально визнаного підходу між науковцями немає, а значення поняття «суб'єкт права» не є однозначним і твердо встановленим [7, с. 83]. Визначення поняття «суб'єкт права», є дискусійним в аспекті співвідношення поняття «суб'єкт права» та «суб'єкт правовідносин».

Поняття «суб'єкт права» в певному значенні своєрідна юридична модель, так би мовити «правовий еталон», ознакам якого, повинні відповідати реальні учасники правовідносин. Суб'єкти ж правових відносин – це особи, які знаходяться в динамічному стані, у стадії реалізації суб'єктивних прав і виконання юридичних обов'язків (повноважень).

Слід відмітити, що поняття «суб'єкт права» виходить за рамки власне правовідносин, тому що «суб'єкт права» може відноситися і до такого стану людини, коли вона, володіючи певною сумою прав і обов'язків, встановлених законом, може не реалізувати їх у конкретних правовідносинах або, поки що не реалізує (у випадку суб'єкт права виступає як володар правового статусу).

Правові відносини в суб'єктів у галузі цивільної авіації виникають між органами виконавчої влади (уряд, міністерства, державні комітети, інші центральні органи виконавчої влади, місцеві державні адміністрації); керівниками і керівним складом цих органів (політичні діячі; посадові особи; службові особи) і перевізником; між вантажовідправником і вантажоодержувачем, через різних посередників і т.д. Вважаємо, що класифікувати суб'єктів правових відносин у галузі цивільної авіації можна на: 1) державні органи, що визначають програми та політику безпеки цивільної авіації; 2) авіаційні підприємства; 3) навчальні установи, що здійснюють підготовку, перепідготовку кадрів у галузі цивільної авіації.

До основних державних (владних) суб'єктів правових відносин у галузі цивільної авіації належать: Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Міністерство інфраструктури України, Державна авіаційна служба України, Державна служба зв'язку та захисту ін-

формації України, Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство оборони України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, і. т.п.

Як зазначає І. Сопілко «...важливим питанням інформаційної правосуб'єктності органів державної влади є права і обов'язки щодо використання різноманітних засобів отримання інформації» [8]. Тобто, владні суб'єкти представляють систему, кожен з яких наділений певною компетенцією і державно-владними повноваженнями, що дозволяють їм втілювати свою волю у форму керівних команд чи рішень, обов'язкових для виконання, тобто, це так звані суб'єкти управління. Важливим питанням інформаційної правосуб'єктності органи державної влади є права і обов'язки щодо використання різноманітних засобів отримання інформації.

Залежно від повноважень суб'єкта, ступеня самостійності та багатьох інших факторів правовідносини у галузі цивільної авіації можуть бути формальними (субординаційними) і неформальними (координаційними), галузевими, міжгалузевими, територіальними та формуватися на основі закономірностей, принципів, функцій і методів державного управління. Крім цього, управлінські зв'язки не завжди є вертикальними (субординаційними), хоча вони і переважають. Горизонтальні (координаційні) зв'язки між суб'єктами регулювання теж мають місце, яскравим прикладом чого є відносини між Міністерством інфраструктури України та Міністерством економічного розвитку і торгівлі.

Найчастіше ці відносини адміністративно-правові та виникають за ініціативою одного з учасників, а у разі порушення адміністративно-правових норм, порушник несе відповідальність перед державою. До того ж, основні державно-владні суб'єкти утворюють складну систему, а тому на різних її рівнях один і той же державний орган виступає то в якості суб'єкта, то об'єкта регулювання.

Кожному владному суб'єкту притаманні певні управлінські функції, які відображають загально-системний поділ праці щодо їхнього виконання, у зв'язку з чим функції характеризують основний зміст та напрями діяльності суб'єкта управління. Суб'єкт є системно організованим, і в цій якості має властиві ознаки будь-якої соціальної системи.

У сукупності всі суб'єкти правовідносин у цивільній авіації представляють собою систему, кожен із елементів якої взаємодіє у процесі виконання своїх функцій на матеріальному, інформаційному та фінансовому рівні. Ця складна людино-система, яка складається із сукупності компонентів, взаємодіючих у процесі забезпечення польотів, наземної експлуатації та ремонту повітряних суден, підготовки обслуговуючого персоналу, зі складною структурою внутрішніх і зовнішніх зв'язків. Безпека авіації виступає як інтегративна якість між усіма підсистемами системи суб'єктів повітряного транспорту та комплексним показником функціонування всієї цивільної авіації.

Отже, під системою суб'єктів правовідносин у галузі цивільної авіації пропонуємо розуміти сукупність взаємопов'язаних суб'єктів, які наділені різною компетенцією, регулюють питання різного рівня, об'єднані спільною метою та сприяють всебічному розвитку та безпеці цивільної авіації.

Резюмуємо, що зміст правового статусу суб'єктів правових відносин у галузі цивільної авіації завжди виражається в сукупності нормативно визначених прав та обов'язків та характеризується специфічним обов'язком нести відповідальність у зв'язку з виконанням своїх повноважень чи компетенції.

Виходячи з вищенаведеного, елементами змісту адміністративно-правового статусу суб'єктів у галузі цивільної авіації є: положення (місце) суб'єктів у галузі цивільної авіації; компетенція (органу) чи повноваження (керівника, авіаційного персоналу); сукупність юридично встановлених прав та обов'язків, реалізація яких забезпечує виконання їх основних функцій; обов'язок нести юридичну відповідальність за результатами виконання своїх обов'язків (деліктоздатність).

Правові відносини у галузі цивільної авіації, які виникають при здійсненні різних видів діяльності, утворюють якісно однорідну систему суспільних відносин, урегульованих нормами і принципами національного і міжнародного права. Ці правовідносини багатогранні за своїм змістом, формою, розвитком,

а також умовами функціонування, і тому їх можна класифікувати за різними критеріями.

По-перше, відносини, що виникають у залежності від територіального критерію: внутрішньодержавні і міжнародні.

По-друге, відносини, що залежать від об'єкта, можна виділити; відносини, що пов'язані з організацією та використанням повітряного простору, з державним і міжнародним регулюванням використання повітряного простору та діяльності у галузі авіації; з безпекою використання повітряного простору, з безпекою польотів повітряних суден; відносини контролю та нагляду за дотриманням порядку та правил використання повітряного простору; відносини з організацією і здійсненням польотів повітряних суден; сертифікацією авіаційної діяльності; системою добровільних та обов'язкових сповіщень щодо безпеки цивільної авіації; об'єднаною цивільно-військовою системою організації повітряного руху; відносини, що пов'язані з перетинанням повітряними суднами державного кордону і т.п.

По-третє, відносини, що виникають залежно від кола осіб: відносини між компетентними державними органами; відносини між користувачами повітряного простору з приводу охорони державою повітряних кордонів; відносини, які виникають між державою (державними органами) та суб'єктами, котрі провадять діяльність по виконанню робіт у сфері матеріального виробництва і невиробничій сфері; відносини, які виникають у процесі створення, ремонту, підготовки та експлуатації встановлених стандартів, що забезпечують техніко-технологічну та екологічну безпеку повітряних суден й іншої техніки, яку використовують користувачі повітряного простору у процесі їхньої діяльності, та екологічну безпеку використання повітряного простору в цілому, а також безпеку повітряного руху, безпеку життя, здоров'я населення України та його добробут.

Важливим загальнодержавним завданням у галузі цивільної авіації залишається її безпека та необхідність приведення авіаційного законодавства України у відповідність з міжнародними стандартами з метою запобігання розрізненості чинних стратегічних документів розвитку галузі цивільної авіації. Тому, міжнародна організація

цивільної авіації (ІКАО), яка обрала курс на лібералізацію та значення національного повітряного права відіграє важливу роль у правовому забезпеченні кожною державою міжнародних повітряних зв'язків і сполучень, безпеки цивільної авіації. Діяльність цілком спрямована на те, щоб дати міжнародному повітряному транспорту якомога більше економічної свободи, враховуючи при цьому його специфічні характеристики і, зокрема, необхідність забезпечення високих стандартів безпеки польотів, авіаційної безпеки та охорони навколишнього середовища. У зв'язку з цим, у Декларації глобальних принципів лібералізації міжнародного повітряного транспорту 2003 р. [9] було зазначено, що безпека польотів та авіаційна безпека повинні і надалі відігравати найважливішу роль у функціонуванні та розвитку міжнародного повітряного транспорту, а держави повинні покладати на себе основну відповідальність за забезпечення нормативного контролю у сфері безпеки польотів та авіаційній безпеки незалежно від будь-яких змін, що відбуваються у системі економічного регулювання.

Всі відносини, що виникають при здійсненні діяльності в сфері цивільної авіації повинні бути врегульовані і здійснюватися в рамках права. Державне регулювання діяльності авіації та використання повітряного простору України полягає у визначенні державою завдань, функцій, умов діяльності авіації та використання повітряного простору України, встановленні загальнообов'язкових авіаційних правил, здійсненні державного контролю за їх виконанням та відповідальності за їх порушення.

Ефективність функціонування авіаційної галузі вбачається через запровадження сучасних методів забезпечення контролю та нагляду за безпекою польотів, а також необхідність створення рівних та прозорих умов для функціонування ринків авіаційних перевезень та супутніх послуг та розвитку конкуренції та якості надання авіаційних послуг.

З огляду на чинне авіаційне законодавство, основною формою публічного контролю в галузі цивільної авіації є різного роду перевірки:

ефективності здійснення заходів з авіаційної безпеки суб'єктами авіаційної діяльності; заступників керівників суб'єктів авіаційної діяльності з авіаційної безпеки у правоохоронних органах, їх атестація та погодження призначення у разі позитивних результатів перевірки та атестації; якості підготовки диспетчерів з авіаційної безпеки; персоналу правоохоронними органами з метою отримання дозволу на його допуск і перебування без супроводження у контрольованих зонах тощо.

В. Колпаков визначає державний нагляд як «здійснення спеціальними державними структурами цільового спостереження за дотриманням виконавчо-розпорядчими органами, підприємствами, установами, організаціями та громадянами правил, передбачених нормативними актами» [8, с. 675].

Нагляд реалізується в діяльності значної кількості державних органів: це спеціалізовані відомства (наприклад, Державна авіаційна служба України), державні інспекції, що входять до складу різних міністерств і відомств, інші спеціалізовані наглядові органи, тобто тут спостерігається закінченість організаційного виділення суб'єктів цієї діяльності в загальній системі органів державної виконавчої влади.

Правові форми здійснення нагляду також відрізняються специфікою. Зокрема, він пов'язаний з оформленням і видачею фізичним та юридичним особам різних дозволів, ліцензій, погоджень, що дозволяють їм реалізувати свої суб'єктивні права в тій чи іншій сфері публічного адміністрування.

До суб'єктів, що здійснюють контроль та нагляд у сфері цивільної авіації, належать міжнародні організації, національні органи влади загальної компетенції, органи влади спеціальної компетенції щодо державного контролю за додержанням законодавства на транспорті (Міністерство інфраструктури України, Державну службу України з безпеки на транспорті, Державну авіаційну службу), державне підприємство обслуговування повітряного руху України «Украероух»), громадські спілки та приватні суб'єкти (експлуатанти, страхові компанії, служба авіаційної безпеки авіаційного суб'єкта, керівник аеропорту, провайдери аеронавігаційного обслуговування, суб'єкти авіаційної діяльності, які

надають послуги з наземного обслуговування, та ін.).

Висновки. В процесі діяльності суб'єктів в галузі цивільної авіації виникають різноманітні відносини, котрі регулюються правовими нормами не тільки повітряного права України, але й принципами та нормами конституційного, адміністративного, цивільного, екологічного, кримінального права та інших галузей системи права України, у інтересах досягнення поставлених завдань щодо забезпечення безпеки цивільної авіації та ефективності використання повітряного простору на загальнообов'язкових правових засадах. Наявні характерні ознаки відносин в галузі цивільної авіації корелюються з системою публічного права, що дозволяє стверджувати про наявну правову природу цих відносин.

Література

1. Колпаков В.К. Правова природа відносин адміністративного судочинства. *Право України*. 2016. № 2. С. 25-30.
2. Мацелик Т.О. Суб'єкти адміністративного права: поняття та система: монографія. Ірпінь: Вид-во Нац. ун-ту державної податкової служби України, 2013. 342 с.
3. Жаровська І.М. Правова природа державної влади: теоретико-правове дослідження: монографія. Львів: СПОЛОМ, 2013. 533 с.
4. Комиссарова Е.Г. Формально логические аспекты понятия «правовая природа». *Вестник Пермского университета. Юридические науки*. 2012. № 2. С. 23-29.
5. Цимбалюк В.С. Поняття, предмет, структура повітряного права та його місце в системі права України. URL: <https://conference.nau.edu.ua/index.php/article.view>.
6. Васюткіна Н.В. Управління сталим розвитком підприємств: теоретико-методологічний аспект: монографія. Нац. авіац. ун-т. Київ: Ліра-К, 2014. 334 с.
7. Алексеев Н.Н. Основы философии права: учебное пособие. СПб.: Лань, 1999. 256 с.
8. Сопілко І.М. Окремі напрямки оптимізації інформаційної правосуб'єктності органів державної влади в Україні. *Наукові праці*

Національного авіаційного університету. Серія: Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. Київ: НАУ, 2009. № 4(13). С. 34-37.

9. Декларація глобальних принципів лібералізації міжнародного повітряного транспорту від 2003 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/954_012#Text

10. Колпаков В.К. Адміністративне право України: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 1999. 736 с.

References

1. Kolpakov V.K. Pravova pryroda vidnosyn administratyvnoho sudochynstva. *Pravo Ukrainy*. 2016. № 2. S. 25-30.
2. Matselyk T.O. Subyekty administratyvnoho prava: ponyattya ta systema: monohrafiya. Irpin': Vyd-vo Nats. un-tu derzhavnoyi podatkovoyi sluzhby Ukrainy, 2013. 342 s.
3. Zharovs'ka I.M. Pravova pryroda derzhavnoyi vlady: teoretyko-pravove doslidzhennya: monohrafiya. L'viv: SPOLOM, 2013. 533 s.
4. Komissarova Ye.G. Formal'no logicheskiye aspekty ponyatiya «pravovaya priroda». *Vestnik Permskogo universiteta. Yuridicheskiye nauki*. 2012. № 2. S. 23-29.
5. Tsymbalyuk V.S. Ponyattya, predmet, struktura povitryanoho prava ta yoho mistse v systemi prava Ukrainy. URL: <https://conference.nau.edu.ua/index.php/article.view>.
6. Vasyutkina N.V. Upravlinnya stalym rozvytkom pidpryyemstv: teoretyko-metodolohichnyy aspekt: monohrafiya. Nats. aviats. un-t. Kyiv: Lira-K, 2014. 334 s.
7. Alekseyev N.N. Osnovy filosofii prava: uchebnoye posobiye. SPb.: Lan', 1999. 256 s.
8. Sopilko I.M. Okremi napryamky optymizatsiyi informatsynoyi pravosub'yektnosti orhaniv derzhavnoyi vlady v Ukraini. *Naukovi pratsi Natsional'noho aviatsynoho universytetu. Seriya: Yurydychnyy visnyk. Povitryane i kosmichne pravo*. Kyiv: NAU, 2009. № 4(13). S. 34-37.
9. Deklaratsiya hlobal'nykh pryntsypiv liberalizatsiyi mizhnarodnoho povitryanoho transportu vid 2003 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/954_012#Text
10. Kolpakov V.K. Administratyvne pravo Ukrainy: pidruchnyk. Kyiv: Yurinkom Inter, 1999. 736 s.

LEGAL NATURE OF RELATIONS IN CIVIL AVIATION

National Aviation University

Liubomyra Huzara Avenue, 1, 03680, Kyiv, Ukraine

E-mail: husar_oa@ukr.net

Purpose: to study and analyze part of public legal relations as a separate category arising in the field of civil aviation as to their legal nature. **Research methods:** the study is based on general scientific methods and methods of cognition. The methodological basis is objectivity and a combination of critical and constructive approaches. **Results:** the theoretical meaning of the concept of "legal nature" is defined, the necessity of establishing the legal nature of relations in the field of civil aviation is substantiated. The place of relations in the structure of public law is established. The substantive content of legal relations in the field of civil aviation refers to the actual behavior that the entitled party can perform, and the obligated party must perform. The legal content of legal relations means the subjective rights and legal duties of the parties enshrined in the rules of law. At the same time, legal relations in the field of civil aviation may arise, change and terminate on the basis of legal facts, which may include legal acts, acts of management; offenses (norms of administrative, civil, criminal law, etc.) in the field of air transport. **Discussion:** the study of the legal nature of relations in the field of civil aviation is determined by the peculiarities of the theoretical understanding of their content and essence and the definition of sectoral affiliation to public law. It is stated that the subjects of legal relations in civil aviation are a system. All elements of the system interact in the process of performing their functions at different levels. They are united by a common goal and contribute to the comprehensive development and safety of civil aviation. Legal relations in the field of civil aviation, which arise in the implementation of various activities, form a qualitatively homogeneous system of social relations regulated by the rules and principles of national and international law. These legal relationships are multifaceted in their content, form, development, as well as the conditions under which they function.

Key words: legal nature; legal relations; subjects of legal relations; civil aviation; air law; airspace; aviation security.

Стаття надійшла до редакції 10.12.2021